

CUMHURİYETİN 75. YILINDA TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE TÜRK KADINININ DÜNÜ VE BUGÜNÜ*

Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU**

GİRİŞ

Günümüzde üzerinde durulması gereken konulardan birisi de hiç şüphesiz kadın hakları ve kadın-erkek eşitliği sorunudur. Dünyadaki kadınların tamamının erkeklerle eşit aynı haklara sahip bulunduğunu söylemek olanaksızdır. Üzülerek ifade edelim ki, bu durum, kuruluşunun 75. Yıldönümünü coşkuyla kutladığımız Türkiye Cumhuriyeti için de geçerlidir. Ülkemizde hala kocalarından dayak yiyen kadınlar vardır. Yer yer birden fazla kadınla evlilikler devam etmektedir. Aynı şekilde miras konusunda da kimi ailelerde kızların erkek karşısında haksızlığa uğradıklarına tanık oluyoruz.

İşaret edilen ve yapılan daha pek çok yanlışlığın ve haksızlığın temelinde gelenek ve görenek, İslam dininin yanlış anlaşılması ve uygulanması ve nihayet eğitimsizlik yatmaktadır. Başka bir ifadeyle bunlar, Türk kadınının hâlâ özgürlüğüne kavuşmamış olmasının ve sürekli olarak arka planda tutulmasının başlıca nedenlerindedir. Çalışmamızda bunlardan ikincisine yani İslam dininin yanlış yorumlanmasına ve buna bağlı olarak yanlış tatbikatına oldukça geniş yer verilecektir.

Bizce her şeyden önce İslam dininin bütünüyle doğru anlaşılması, çok önemlidir. zira karşılaşılan problemlerin pek çoğu dini kaynaklıdır. Dinin

* Bu çalışma 20 Ekim 1998 tarihinde Osmangazi Üniversitesince düzenlenen "Cumhuriyet'in 75. Yılında Türk Kadınının Konumu" adlı sempozyumda bildiri olarak sunulmuştur.

** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

yanlış anlaşılması, hatta hiç bilinmemesiyle ilgilidir. Mustafa Kemal Atatürk'ün İslam'ın iki ana kaynağı olan Kur'an-ı Kerim ve Hadisleri (İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in sözleri) Türkçe'ye tercüme ettirmesinin nedeni budur.*** Türk halkının dinlerini öz kaynaklarından doğru olarak öğrenmeleri önemlidir. "İslam dini, özünde "akla" değer verdiği halde, sonradan bir takım olumsuz etkiler, İslam dünyasında akılcı ve bilimsel düşünceyi geriletmiştir." Bunun sonucu olarak İslam ülkelerinin içine düştüğü durum bugün gözlerimizin önündedir. "Batı, başlangıçta çok daha koyu bir taassubun karanlığında iken, zamanla bu taassup gevşemiş, aklın ve ilmin önderliğinde gelişen dinamik bir medeniyet doğmuştur." İslam dünyasında da bunun aksi olmuştur. Dini taassup, skolastik eğitim, mistik düşünce, akıl ve bilimsel düşüncenin yerini almıştır. İslam dünyasındaki sözü edilen menfi gelişmeler, kimi konularda ülkemiz insanını da etkilemiştir¹.

Bu bakımdan, dini hayatımız her yönden masaya yatırılmalıdır.

Bu önemli vurgulamadan sonra konumuza geçelim.

I. TARİHTE KADIN HAKLARI

Eski çağlarda, hemen bütün toplumlarda kadının hiç bir değere sahip olmadığı yaygın bir görüştür. Eski Çinlilerde kadın kocasının kölesi sayılır, kocası ve çocuklarıyla birlikte yemeğe oturamazdı. Ayakta durur, onlara hizmet ederdi².

Eski Hint toplumunda da kadının evlenme ve miras hakkı yoktu. **Manu** kanunu onu, çocukluğunda babasına, gençliğinde kocasına, ko-

*** Çalışmamızın ileriki sayfalarında konuyla ilgili daha geniş bilgi sunulacaktır.

1. Bu konuda daha geniş bilgi için Bkz. Prof. Dr. Turan Fevzioğlu, "Atatürk Yolu: Akılcı Bilinci, Gerçek Yol" Atatürk yolu: Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumun Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1987, s.3-65.

2. Prof.Dr. Necla Arat. Kadın Sorunu 2. Baskı İst. 1986, s.26.

casının ölümünden sonra da oğluna veya kocasının akrabasından bir erkeğe bağlı olmaya mecbur etmişti. Vedalarda kadın kasırgadan, ölümden, zehirden ve yılandan daha kötü bir yaratık olarak tasvir edilmiştir.

Öte yandan Budizm'in kurucusu Buda, önceleri kadını dinine kabul etmiyordu. Çok yakın dostu olan amcazedeşi Anende'nin ısrarı ile kadınları sonradan Budizm'e kabul etmiştir. Bu arada Buda, Anenda'ya "**Kadını dine kabul etmeseydik Budizm saf bir şekilde uzun asırlar devam ederdi**" diyerek tepkisini göstermekten de geri kalmamıştır³.

Mısırdaki başlangıçta kadınlar erkeklerle aynı haklara sahip idiyse de⁴ bu fazla uzun sürmemiş, Firavunun emriyle köleleştirilmişlerdir. Uygarlığın beşiği olarak bilinen Yunan'da ise kadının hemen hemen kölelerle bir tutulduğunu görüyoruz. Koca karısını dövemediği gibi başka birisine de armağan edebilirdi. Tüm miras erkek çocuklara düşerdi. Bir erkeğe edilebilecek en büyük küfür ona "**kadın**" demekti. "Bu arada kadın tüm kötülüklerin kaynağı olarak da kabul ediliyordu⁵. Eski Roma'da kadın babasından kocasına aktarılan bir maldı. Sonraları kadına bir çok hak tanınmışsa da eğitim eksikliği yüzünden bu haklarını kullanamamıştır⁶.

Diğer taraftan bozulmuş Yahudilik ve Hristiyanlık gibi semavi dinlerde de kadının hiçbir değeri yoktu. İsrail hukukunda ailede erkek mutlak hâkimdi. Yahudi kızları babalarının evlerinde bile hizmetçi gibiydiler.

3. Bekir Topaloğlu, *İslam'da Kadın* 18. Baskı İst. 1992, s.16-17.

4. Babil'de meşhur Hamurabi kanunları, kadının toplumdaki yerini belirleyen hükümler taşıyordu. Babil hükümdarı Hamurabi (M.Ö. 2123-2081) tarafından yürürlüğe konan bu kanuna göre, tek evlilik esastı. Bazı hallerde birden fazla kadınla evlenmeyi de kabul etmişti (Nedâ Armener "VII Yüzyılda İslam Kadınının Sosyal Durumuna Mukayeseli Bir Bakış" *Kadının Sosyal Tetkik Kurumu Aylık Konferansları* (1953-1964) Ankara, 1967, s.176-181.

5. Bu durum Yunanlı şairlerin şiirlerinde dahi ifade edilir. Örneğin Hesiodos;

"Bulutlarda gümbürdeyen Zeus

Yarattı baş belası olarak

Kadınlar soyunu ölümlü insanlara

O kadınlar ki kötülüktür işler içleri

İyiliğe karşı kötülük sağladı onlara" şeklinde mısralar terennüm etmiştir. (N. Arat a.g.e., s.19).

Diğer taraftan Eflâton ve Aristo'da eserlerinde kadını aşağı görmektedirler. Bkz., Eflâton, *Devlet* İstanbul 1973; Aristoteles, *Politika* İstanbul, 1975.

6. Prof. Dr. Salih Akdemir "*Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın*" *İslâmi Araştırmalar*, Cilt:5, Sayı:4 (Ekim 1991).

Baba onları satabilirdi. Boşanma hakkı keyfi bir surette kocaya aitti. Kızlar ancak başka bir varis bulunmadığı takdirde babalarının mirasına sahip olabiliyorlardı⁷. Muhtemelen bunlardan dolayıdır ki, Yahudi erkeklerinin her sabah yaptıkları dualarında;

"Ezeli ilahımız, kainatın kralı, beni kadın yaratmadığın için sana hamd olsun" cümlesi yer almaktadır⁸.

Kadını aşağılama Hıristiyanlıkta daha ileri safhadadır. "Zira kadın, haram meyveyi Adem (a.s.)'e yedirerek Cennetten kovulmasına ve böylece insan neslinin günahkar olmasına neden olmuştu. Bu yüzden Hıristiyanlık cinsel ilişkiyi bir günah ve kirlenme saymaktadır." Tanınmış Hıristiyan ilahiyatçılarından biri olan İskenderiyeli Clement; *"Kadın, kadın olmaktan ötürü utanmalıdır"* demektedir⁹.

Hıristiyan din adamlarının kadına bakışları dolayısıyla Hıristiyan toplumlarda yıllarca kadın aşağılanmış, horlanmıştır. Düşünen, soru soran kadınların *"Engizisyonun"*ün hışımına uğradığı ve *"cadılık"* gerekçesiyle yakıldığı Ortaçağ Avrupası'nda kadının durumunu şu sözler özetlemektedir:

- Bir kadın evinden dışarıya üç kez çıkmalıdır. Vaftiz edildiği, evlendiği ve öldüğü zaman.

- Kadın, kedi ve baca evi hiç terk etmemelidir¹⁰.

Öte yandan Demokrasinin beşiği sayılan İngiltere'de kadın murdar bir yaratık sayıldığından İncil'e el süremezdi. Bu ilkel durum ancak Kral VIII. Hanri'nin (1509-1547) zamanında İngiliz parlamentosundan çıkan bir kararla sona erebildi¹¹.

7. B. Topaloğlu, a.g.e., s.17.

8. Prof. Dr. M. Kayyib Okıç, *İslamiyette Kadın Öğretimi*, Ankara 1979, s.7; S. Akdemir, a.g.m., s.262.

9. S. Akdemir, a.g.m., gös.yer.

10. C. Perkins Gilman, *Kadın ve Ekonomi*, Kaynak Yayınları, s.35-36'dan naklen, Cihan Aktas, "Kadının Toplumsallaşması ve Fitne" *İslami Araştırmalar*, Cilt:5, Sayı:4 (Ekim 1991), s.252.

11. M.Raif Ogan, *İslam Hukuku*, İstanbul, 1956, s.71. Ayrıca Hıristiyanlık dünyasında kadına yapılan zulümlerle ilgili olarak bkz., S. Akdemir, a.g.m., s.262-263

İslâm'ın doğuşu sıralarında Arabistan yarım adasında da kadının durumu pek feci idi. Öyle ki, kadın olmak utanç verici bir durumdu. Bu yüzden kız çocukları diri diri toprağa gömülüyorlardı. Kadının miras hakkı yoktur. Kısaca kadın erkeğin kölesinden başka bir şey değildi¹².

Eski Türklerde ise kadının durumu çağdaşlarına göre oldukça farklı idi. Toplumda tek evlilik esası. Bununla birlikte yönetici ailelerde, çok evliliğe de rastlanılmaktaydı¹³. Yalnız, sonraki hanımlar hiç bir zaman "Katun" durumuna gelemezler, çocukları da yönetimi ele geçiremezlerdi. Katun daima hakanın yanında yer alır, hakan savaşa gidince onun görevlerini yerine getirirdi. Miras babadan oğula geçer, ancak erkek çocuk olmadığı zaman kıza kalırdı. Evlilik sırasında oğlan tarafı kız tarafına "Kaling" denilen bir para ve mal verirdi. Boşanma söz konusu olduğunda kadın suçlu ise "kaling" erkeğe verilir, erkek suçlu ise kadında kalırdı. Bu arada ölen kardeşin dul kalan eşi ve üvey anne ile evlenme geleneği de vardı¹⁴.

Öte yandan karı-kocanın mal ve mülkleri ortaktı. Bununla birlikte kadın, kocasından ayrı mal edinme hakkına sahipti. Erkek eşine karşı saygılıydı. Onu arabaya bindirir, kendi ardından yürürdü¹⁵.

Kısaca sunduğumuz bilgilerden de anlaşılacağı üzere eski Türklerde kadının durumu özellikle diğer toplumlardan çok daha iyi idi. Hatta, bazı konumlarda bugünkünden daha fazla hakka sahip olduklarını söyleyebiliriz.

12. B.Topaçoğlu, a.g.e., s.19; S.Akdemir, a.g.m., s.263.

13. Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu, İslâm dininin benimsenmesinden önce Türk toplumlarında çok evliliğin yapıldığını belirtmektedir. (Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu, *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, 2. baskı, Ankara, 1984, s.53).

14. Şefika Kumaz, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1932)*, Ankara 1991, s.XI-XII. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz., Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Haz. Mehmet Kaplan, İstanbul 1976, s.155-160; Bahaeddin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul 1971, C. II, Sayı:21, s.27; Gülçin Çandarlıoğlu "Türk Toplumunda Kadın" *Hayat Tarih Mecmuası* C.I, Sayı:4 (Mayıs 1986), s.22-27; Özkan İzgi, "İslamiyet'ten Önceki Türklerde Kadın" *Türk Kültürü Araştırmaları Yılı: XI-XII-XIII-XIV-XV (1973-1975)*, Ankara, 1975, s.194-157.

15. A. Yörükoğlu, a.g.e., s.53; S. Akdemir, a.g.m., s.264.

Bundan dolayıdır ki, "İslam dininin Türkler arasında yayılmasından sonra kadının özgürlüğünün eski etkinliğini yitirdiği" görüşü yaygındır. Prof. Dr. Salih Akdemir'in de belirttikleri gibi "bu görüşe katılmamak mümkün değildir"¹⁶. Ancak aşağıda açıklayacağımız gibi bunun nedeni, İslâm dininin kendisinden çok O'nun yanlış anlaşılması, yani Kur'an ayetlerinin doğru yorumlanmamasıdır. Ayrıca İslam'a uydurma hadisler sokulması ve temas kurulan Bizans, İran ve Arap kültürleriyle etkilenmesi gibi nedenlerden ötürü asırlar boyu kadına zulüm edilmiştir. Bu konuya girmeden önce, İslâm'ın kadına bakışını görelim.

II. İSLAM'IN KADINA BAKIŞI

Yukarıda da değinildiği üzere İslamiyet'ten önce Araplardan, küçük kız çocuklarını öldürenler, diri diri toprağa gömenler olurdu. Kur'an-ı Kerim'de yıllarca bu davranış içinde bulunan toplumun adeti, "Onlardan birine kız çocuğu olduğu müjdelendiği zaman içi öfke ile dolarak yüzü kapkara kesilir. Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı kavminden gizlenir. Şimdi ne yapısın, onu hakaretle tutsun mu, yoksa toprağa mı gömsün (diye düşünür). Bak ne kötü hüküm veriyorlar"¹⁷ denilerek kınanmaktadırlar. Talat Halman'ın da belirttikleri gibi "İslam dini bu korkunç adete son vermiştir"¹⁸.

Yine İslam'dan önce Arap erkeği, istediği kadar kadınla evlenebilirdi. Bazı kimselerin 5, 10, 15, 20 hatta daha fazla kadınları vardı. Çok kadımla

16. S. Akdemir, a.g.m., s.264; Prof. Dr. Necla Arat, adı geçen eserinde, (Kadın Sorunu), bu acı gerçeği çarpıcı bir üslûpla anlatmaktadır. Sayın Arat, Türk kadınının hâlâ özgürlüğüne kavuşmamış ve sürekli olarak arka planda tutulmuş olmasını gelenek ve göreneklere, tutucu dinsel etkilere bağlamaktadır. O'na göre İslam dini, kadının özgürlüğüne katkıda bulunmamıştır. Aksine her bakımdan kadının sömürülmesine neden olmuştur. Arat, Cumhuriyete kadar olan dönemin "...Kadın için bir baskı, suskunluk, ezilme, ölümden sonraki yaşamda cennet mutluluğuna kavuşma avuntusu içinde beklemek ve her yönden bir sömürülme" dönemi olduğunu açıklar (a.g.e, s.92-95). Kadın konusunda yazan Prof. Dr. İlhan Arsel de İslam dünyasında kadının zavallı hale sokulduğunu, özgürlükten yoksun bıraktığı ve erkeğin kölesi durumuna getirildiğine dikkat çekerek, bunun sorumlusunun Şeriat'in kapsadığı dinsel esaslar ve kurucusu Hz. Muhammed'in olduğunu ileri sürer. Bkz.: Prof. Dr. İlhan Arsel Şeriat ve Kadın İstanbul 1987, s.3.

17. Kuran-ı Kerim 33:58-59.

18. Milliyet Gazetesi, 15 Şubat 1988.

evlenme âdeti, eski toplumların bir çoğunda geçerli idi. Eski Hindular, sınırsız kadınla evlenmeyi mübah gördükleri gibi Lidyalılar, Babililer, İranlılar, Yahudiler istedikleri kadar kadınla evlenirlerdi¹⁹. Örneğin **Kitab-ı Mukaddes**'e göre Hz. İbrahim'in iki karısı, Yakub'un ise birden fazla karısı vardı²⁰. Hz. Davut'un yüz karısının olduğu, Tevrat'tan ve Kur'an-ı Kerim'den anlaşılıyor. Hz. Süleyman'ın ise, 700 karısı, 300 cariyesi vardı²¹.

İşte "İslam Dini, sayıyı azami 4'e indirmiş ve her birine iyi muamele edilmesi (eşit davranılması) şartını koymuştur"²². Bununla birlikte İslamiyet'te tek kadınla evlilik makbul sayılmış ve tavsiye edilmiştir. Kadının hasta olması, çocuk sahibi olamaması gibi durumlarda erkeğin bir başka kadınla evlenmesine izin verilmektedir. Ancak bu takdirde de "eşler arasında eşit davranma" koşulu öngörülmüştür²³.

Kadına İslamiyet'in sağladığı haklar sadece sözü edilenlerden ibaret değildir. Her şeyden önce Kur'an-ı Kerim'deki "**İman edenler**", "**güzel amel işleyenler**" şeklindeki umumi ifadeye kadınlar da dahildir. Bu arada Kur'an-ı Kerime göre Hz. Muhammed kadını ve erkeğiyle bütün beşeriyetin peygamberidir. O bütün insanlara müjdeci ve uyarıcı olarak gönderilmiştir. Onun getirdiği aydınlıkta dünya hayatını tamamlayan kadın ve erkeğe cennet vaad edilmektedir. İster kadın olsun, ister erkek, Allah'a inanmış olarak kim hayırlı iş yapmışsa emeği boşa çıkmayacaktır²⁴.

Şimdi de kadına İslamiyet'in tanıdığı diğer bazı hakları da Dr. Fahri Demir'in²⁵ "**İslam ve Kadın**" adlı çalışmasından izleyelim: "İslamiyet'ten

19. Prof. Dr. Süleyman Ateş, "İslam'ın Kadına Getirdiği Haklar" **İslami Araştırmalar**, Cilt:5, Sayı:4, (Ekim 1991) s.321.

20. **Tekvin**, Bab:28, Cümle: 8-9. Zikreden: S. Ateş, a.g.m., gös.yer.

21. **I. Krallar, II. Bab**. Zikreden: S. Ateş, a.g.m., gös.yer.

22. Talat Halman'ın **Milliyet Gazetesi**'nde 15 Şubat 1988 tarihli nüshasında yayınlanan köşe yazısından.

23. "*Şayet aralarında adaletsizlik yapmaktan korkarsanız bir tane almahsınız, yahut sahip olduğunuz ile yetinmelisiniz. Fakat "...Adil hareket etmeye ne kadar uğraşırsanız, kadınlar arasında eşitlik yapamayacaksınız..."* (**Kur'an-ı Kerim** 4:3, 129).

24. Prof. Dr. Mehmet S. Hatiboğlu, "İslam'ın Kadına Bakışı" **İslami Araştırmalar** Cilt:5, Sayı:4 (Ekim 1991), s.231.

25. Dr. Fahri Demir, Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliğinde bulunmuştur.

önce Araplarda, evli kadın, kocasının malı sayılırdı. Öyle ki, Kocasını ölüncce, değil ona, varis olmak; kocasının diğer eşyası ile birlikte, mirasçılara mal olarak intikal ederdi. İslamiyet kadını, ölen kocasına varis kılmıştır:

"Eşlerinizin, eğer çocukları, yoksa, yapacakları vasiyetten ve borçtan sonra, bıraktıklarının yarısı, sizindir. Çocukları varsa bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Çocuğunuz yoksa, sizin de yapacağınız vasiyetten ve borçtan sonra, bıraktığınızın dörtte biri onlarıdır (karılarınızdır). Çocuğunuz varsa, bıraktığınızın sekizde biri onlarıdır... (4:12)

Kadın, eş olarak da (4:12), evlat olarak da (4:11), ana olarak da (4:11), kardeş olarak da (4:12 ve 176) varistir.

Kadın, anne olarak, çocuğunu emzirmede söz sahibidir. Çocuğun babası koca, çocuğun annesi ile karşılıklı rıza çerçevesinde anlaşacaktır. Bu anlaşmada anne, baba karşısında, hukuken **"taraf"** hakiki bir şahsiyettir:

"...Eğer ana ve baba birbiriyle görüşerek ve karşılıklı anlaşarak çocuğu memeden kesmek isterlerse, kendilerine günah yoktur...(2:233)"

İslamiyet'te kadın, kendisine evlenme teklif edilen veya kendisi evlenme teklif eden hakiki bir taraf şahsiyettir:

"(İddet) beklemekte olan kadınla evlenme hususundaki teklifinizi açmanızda veya onu içinizde saklı tutmanızda size bir günah yoktur... (2:235)."

"... kendisini peygambere hibe eden mümin kadın.. (33:50)."

Geçimsizlik durumunda, yuvayı yürütüp yürütmemeye dair verilecek karar, karı-kocanın ortak iradesine bağlıdır ve kadın burada da kocası karşısında taraf hakiki şahsiyettir:

"Karılarınızdaki boşandığınız ve onlar da bekleme müddetlerini bitirdikleri zaman, aralarında iyilikle anlaşmaları takdirde, onların (eski) kocalarıyla evlenmelerine engel olmayın..." (2:232).

"Eğer bir kadın kocasının serkeşliğinden yahut kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında bir sulh yapmalarında onlara günah yoktur. Sulh (daima) hayırlıdır..." (4:128)

İftiraya uğrayan kadının, kocasına tanınan "ispat hakkı"na karşı, "red hakk"ına sahiptir. Şöyle ki: Bir koca karısına zina isnad eder ve kendisinden başka şahit bulamazsa, hakimin huzurunda, 4 kere: "Allah şahit, doğru söylüyorum" diye yemin eder. Beşincisinde: "Yalan söylüyorsam, Allah'ın laneti üzerime olsun" demek suretiyle, onu, ispat edebilir. Buna karşılık kadın da şayet bunun iftira olduğunu iddia eder ve 4 kere "Allah şahit, o yalan söylüyor" dedikten sonra beşincide: "Eğer kocam doğru söylüyorsa, Allah'ın laneti üzerime olsun!" demek suretiyle bu ispatı reddedebilir:(24:6-9).

Kadın oy hakkına sahiptir:

"Ey peygamber, inanmış kadınlar Allah'a hiç bir şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, iftira etmemek ve uygun olanı (maruf) işlemekte sana karşı gelmemek şartıyla sana "bi'at" etmek üzere geldiklerinde, onları kabul et..." (60:12).

"Bilindiği gibi "bi'at" bağlılık sözü vermektir ve modern uygulamadaki oylamalarda gördüğümüz "kabul" anlamına gelmektedir.

Kadınların, İslamiyet'le birlikte, oy hakkına sahip kılındığını görmek herkes için, hele bugün, çok "orjinal" olsa gerek!"²⁶

Ayrıca Kadının, Seçme hakkının yanı sıra, tartışmalı da olsa²⁷ devlet başkanlığı dahil olmak üzere seçilme hakkı da bulunmaktadır²⁸.

26. Dr. Fahri Demir; "İslam ve Kadın" *Diyanet İlmî Dergi*, Cilt:30, Sayı:3, s.5-6.
27. Bu konuda bkz. Nejla Akkaya "İslam Hukukunda Kadının Siyasi Hakları" *İslami Araştırmalar*, Cilt:5, Sayı:4 (Ekim 1991) s.236-259.
28. İslam Devletlerinde siyasi görevler üstlenmiş kadınlar hakkında bilgi için bkz.: Bahriye Üçok, *İslam Devletlerinde Kadın Hükümdarlar*, TTK Basımevi, Ankara 1965, s.80-172.

Yukarıdan beri söz konusu edilen haklar, 1400 yıl öncesi özellikle Arap kadını için fevkalade önemlidir. Bu arada İslam, kadının hakları uğruna verdiği mücadelesini destek vermiş hatta mücadele veren kadın, **Kur'an-ı Kerim**'de bir sureye (**Mücadele**:58. sure) ad olacak kadar yücedir. Mücadele suresi, örnek Müslüman kadının siyasi otorite nezdinde hakkını elde edebilmek için gösterdiği çabaları anlatan bir suretir. Siyasi otoritenin itirazlarına rağmen kadın haklı davasında ısrar etmiş, uğradığı zulmü Allah'a şikayet etmiştir. Bu kadının haklarını elde edebilmek için gösterdiği örnek gayret ve çaba Allah'ın takdirine mazhar olmuştur.

"Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikayette bulunan kadının sözünü işitmiştir. Esasen Allah konuşmanızı işitir; şüphesiz ki Allah işitendir, bilendir."

İlk ayetinin manasını arz ettiğim **Mücadele** suresinin nazil olmasına neden olan olay, kaynaklarda geçtiğine göre şöyle olmuştur: **Huveyle binti Sa'lebe** (r.a) uğradığı zulmü gidermek için Hz. Peygamber (a.s.)'in huzuruna vararak:

- *Ey Allah'ın elçisi! Kocam benimle evlendiğinde ben gençtim. O zaman beni arzuluyordu. O'na bir çok çocuk verdim. Yaşım ilerlediği bir sırada beni anasına benzeterek, yalnız bırakıverdi. Eğer bir yolunu bulup ta aramızı düzeltirsen çok iyi olur.*

Hz. Peygamber (a.s.):

- *Yüce Allah'ın şimdiye kadar bana bu konuda herhangi bir emri ulaşmış değildir. Buna göre artık sen kocana haramsın.*

Kadın:

- *Ey Allah'ın elçisi, kocam vallahi talak kelimesini kullanmadı, deyinince; Hz. Peygamber yine:*

- *Artık sen kocana haram olmuştun, diye tekrarladı. Kadın Hz. Peygambere (a.s.) yavarak:*

*Kurbanın olayım, Ey Allah'ın elçisi! Halime acı, diye yalvardı. Sonra da halini Allah'a arz etti. Peygamberine bir vahiy indir diye dua ediyordu. Kadın henüz oradan ayrılmadan Mücadele suresinin yukarıda açıklanan ayeti nazil olmuştur*²⁹.

Kadınların haklarına sahip çıktıklarına dair de örnekler vardır. Bu cümleden olarak, bir gün Halife Ömer, Mescitte halka hitap ederken "**Kadınlarımızın mehrini niye yüksek tutuyorsunuz. Hz. Peygamber ve ashabı döneminde mehir miktarı dört dirhem veya daha aşağı idi...**" demesi üzerine Mescitte bulunan bir kadın, "**Şayet hanımımızı boşar da bir başka hanımla evlenmek isterseniz, onlardan birine yüklerle mehir vermiş olsanız dahi, hiçbir şeyi geri almaym!**" (4:20) ayetini okuyarak Hz. Ömer'e karşı çıkar. Kadının itirazı üzerine Halife Ömer kararından dönmek zorunda kalır³⁰.

İslam'ın ilk dönemlerine ait bu kadın hakları açısından örnek davranışlar zamanla azalmıştır. Prof. Dr. Necla Arat'ın ifadesiyle "... Kadın için bir baş eğme, suskunluk, ezilme, ölümden sonraki yaşamda cennet mutluluğuna kavuşma avuntusu içinde bekleme ve her yönden bir sömürülme dönemi..." başlamıştır. Bunun sorumlusu İslam dini olmadığı gibi, kadın da değildir*. Kısaca yukarıda belirtilen haklarına rağmen kadın asırlar boyu erkeğin dönünde bir muameleye tabi tutulmuştur. Bu arada İslam ceza hukukunda kadının şahitliğinin bile kabul edilmediğini görüyoruz. Hanefi, Şafi, Hanbeli ve Maliki olarak adlandırılan dört mezhebin bu konuda ittifak etmesi düşündürücüdür³¹. İşin daha da düşündürücü boyutu, aynı görüşlerin günümüz Müslümanları arasında dini bir sonuç olarak devam ettiğinin müşahede edilmesidir.

29. S. Akdemir, a.g.m., s.265.

30. Mehmet Hayri Kırbaşoğlu, "Kadın konusunda Kuran'a Yönetilen Başlıca Eleştiriler" **İslami Araştırmalar** C.5, Sayı:4, Ekim 1991, s.275.

* Günümüz Türkiye'sinde çok yerde Cuma günleri kadının ibadetini Camide yapmasına olanak bulunmamaktadır. Kadına Cuma namazının farz olmadığından hareketle ibadethanelerde diğer zamanlar için kadınlara ayrılan bölümler erkeklerce doldurulmaktadır. Bunda çekilen yer sıkıntısının da etkisi vardır. İbadethaneler inşa edilirken, ona göre düzenlemeler yapılmalı, dolayısıyla kadının Cuma günleri cami ve mescitlere gelişi engellenmemelidir. Asr-ı Saadette olduğu gibi kadın her zaman rahatça ibadethanelere girip çıkabilsin.

31. Bu konuda fazla bilgi için bkz.: S. Akdemir, a.g.m., s.266 vd.

Şimdi de İslam'ın tanıdığı haklara rağmen kadının toplum hayatından soyutlanmasının kaynağı nedir? Bundan söz edelim.

III. KADIN ERKEK EŞİTLİĞİNDE YANLIŞ ANLAMA VE UYGULAMANIN NEDENLERİ

İslam dininin anayasası, ana kaynağı Kur'an-ı kerimdir. 6666 ayet ve 114 sureden ibaret olup, 23 sene gibi bir zaman içerisinde, Hz. Muhammed'e parça parça, ayet ayet nazil olmuştur. Kur'an-ı Kerim'in dili Arapça'dır. Prof. Dr. Salih Akdemir'in konunun uzmanı olarak belirttiği gibi, "Kur'an-ı Kerim'den bir konuyla ilgili bir hüküm çıkarırken ilgili bir ya da birkaç ayete dayanmak yerine konuyla ilgili tüm ayetleri dikkate almak gerekir. Ancak bütün ayetler değerlendirildikten sonradır ki, Kur'an-ı Kerim'in konuyla ilgili görüşü isabetli bir şekilde ortaya konmuş olabilir. Aksi halde, hatalara düşmekten kurtulunamaz. Bunun en tipik örneklerinden biri de kadının şahitliği ile ilgili 2 / *Bakara Suresi'nin* 282. ayetidir. Müfessirler ve hukukçular bu ayette yer alan "*Eğer iki erkek yoksa razı olduğunuz şahitlerden bir erkek ve iki kadın (şahitlik etsin)*" ibaresine dayanarak, kadının şahitliğinin erkeğin şahitliğinin yarısına denk olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Oysa ki Kur'an-ı Kerim'de şahitlikle ilgili bütün ayetler incelendiğinde varılan bu sonucun yanlış olduğu ve kadının şahitliğinin erkek şahitliğine denk olduğu görülür"³².

Daha önce de ifade edildiği üzere **Mümtahine** suresinin 12. Ayetinde ise, 14 asır önce kadına seçme hakkını bahsetmiştir. Ancak Hz. Muhammed (a.s.) dan sonra kadınların Kur'an-ı Kerim'in kendilerine vermiş olduğu seçme, yöntemi belirleme hakkından mahrum bırakıldıklarını görüyoruz³³. Türk kadını seçme hakkını kullanmak için 1930'lu yıllara değin beklemek zorunda kalacaktır. Sonunda Mustafa Kemal Atatürk ile bu hakkını kazanabilecektir.

32. S. Akdemir, a.g.m., s.264.

33. S. Akdemir, a.g.m., s.265.

Öte yandan kimi Müslüman erkeklerin Kur'an-ı Kerim'in "*Tek kadınla evlenme*" konusundaki tavsiyelerine "*Eşler arasında eşit davranma*" şartını gözetmeksizin uymadıkları müşahede edilir. Böylece İslam'ın *Kadının hasta olması, çocuk sahibi olmaması* gibi mazeretler nedeniyle 4'e kadar kadınla evlenme ruhsatı istismar edilmiştir³⁴. Aynı şekilde boşanma da istismar edilmiştir. Bu konudaki kolaylığı Müslüman erkekleri hep kendi lehlerine kullanmışlardır. Bu arada Hz. Muhammed (a.s.) zamanında uygulamada görülmesine rağmen daha sonraki asırlarda kadının kocasını boşaması pek gündeme getirilmemiştir³⁵.

Uygulamada görülen bu aksaklıkların yanı sıra Kur'an ayetlerinin erkeğe yorumlandığını görüyoruz. Örneğin Nebe suresinin 33. ayetinin anlamı müfessirlerce (*Dünyada Allah'ın emirlerine uyanlar için Ahirette sunulacak nimetlerden birisi olarak*) "*memeleri tomurcuklanmış yaşıt kızlar var*" şeklinde açıklanır³⁶.

Böyle bir yorum Kur'an-ı Kerim'in **Nahl-97** ("*Erkek kadın inanmış olarak kim iyi iş işlerse, ona hoş bir hayatı yaşatacağız*") **Ali İmran-195** ("*...Ben sizden erkek ya da kadın olsun çalışan hiç kimsenin amelini zayi etmeyeceğim...*") ve diğer benzer ayet hükümleriyle çelişir vaziyettedir.

Görüldüğü gibi Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin yorumlanması yani Tefsiri çok önemlidir. Bu arada her konuda olduğu gibi Kur'an'ın Tefsiri konusunda da Mustafa Kemal Atatürk önderlik etmiştir³⁷. Onun direktifleri

34. Osmanlılarda daha çok iki kadınla evlenmeler olmuştur. (Ö. Lütfi Barkan, *Türkiye'de Toprak Meselesi* İstanbul 1980, s.15).

35. Bir kadın Hz. Muhammed'e gelerek kocasından boşanmak istediğini söylemiş, peygamber efendimiz de kadına bunun gerekçesini sorunca kadın, kocasına bir erkek grubu içinde baktığında, onun çok kısa boylu, sıksa, yüzü siyah ve çirkin olduğunu görünce O'na olan bağlılığının kaybolduğunu ve onunla beraberliğini sürdürmenin imkânsız olduğunu söyler... Bunun üzerine Hz. Muhammed bahçeyi (kocasından mehir olarak aldığı) geri vermek şartıyla bu çifti boşar" İlhami Güler, "Kur'an'da Kadın-Erkek Eşitsizliğinin Temelleri." *İslami Araştırmalar*, C.5, Sayı:4 (Ekim 1991), s.328.

36. Hasan Bastı Çantay, *Kur'an-ı Kerim ve Meâli Kerim* Cilt. 3 (5 baskı), s.1137.

37. Prof. Dr. Kamil Miras anılan hadis kitabının 4. cildinin önsözünde TBMM'ne, ve Mustafa Kemal Atatürk'e şükranlarını, şu cümlelerle sunmaktadır:

"Şimdi vesilei şükran olmak üzere asıl kaydedilmesi milli ve dini bir vecibe olan bir cihet kalmıştır ki, o da bu eserin her şeyden evvel Büyük Millet Meclisi'nin zâde-i ilhamı olarak milletimize sunulan bir fazilet armağanı olmasıdır. Bu sebeple Yüce Meclisimize âli muvaffakiyetler dilerken Türk Milletinin büyük başbuğu Atatürk'ü derin saygılarımla selamlarım"

(*Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi* (4. cilt 5. baskı) Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, önsöz s.9).

doğrultusunda 1925 Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesine konan 20 bin liralık ek ödenekle İslam'ın iki temel kaynağının Türk halkınca daha iyi anlaşılmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Devletin bu işe ayırdığı ödenek müteakip yıllarda da devam etmiştir. böylece **Elmalı Hamdi Yazır**'ın hazırladığı **Hak Dili Kur'an Dili Yeni Mealli Türkçe Tefsir** 9 ciltlik meal ve tefsir; **Ahmet Naim** ve **Prof. Dr. Kamil Miras**'ın hazırladıkları **Tecrid-i Sarih Tercemesi** adlı 12 ciltlik hadis tercemesi ortaya çıkmıştır.³⁸

Değişen ve gelişen dünyada Kur'an-ı Kerim'in yeniden yorumlanmasına çok büyük gereksinim vardır. Bu kadın hakları açısından olduğu kadar, İslam'ın, diğer hükümlerinin anlaşılması için de önem arz etmektedir. Bu nedenle, Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an'ın çağdaş yorumlanması konusunda faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Bu sevindirici haberi bilgilerinize arz ediyorum.

IV. KADINLARA İLİŞKİN UYDURMA HADİSLERDEN BİRKAÇ ÖRNEK

Hadis, İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in söz, fiil ve davranışlarıdır. Hadisler, Peygamberin sağlığında yazıya geçirilmemiştir. Hadislerin yazılması ve toplanması Hicri II. asırda olmuştur. Hz. Muhammed'in sağlığında pek görülmeyen hadis uydurmacılığı, sonraki dönemlerde birçok neden ve vesilelerle artarak ve çeşitlenerek devam etmiştir. Bu nedenler arasında fırka, mezhep ve kabilesini savunmak, milliyetçilik duygusu, kişisel çıkar temini yanında; İslam'a düşmanlık kadar bu dine hizmet etme sanısı da rol oynamıştır...

Bu sözlerden, dindarlık adına veya İslam Dinini suçlamak üzere yaygınlıkla kullanılan birkaç örnek şunlardır:

38. Bu konuda bkz. Mehmet Bulut "İlk Cumhuriyet Meclisinde Dini Yayıncılık Hakkında Tarihi Karar" *Diyanet İlmî Dergi*, C.28, Sayı:1, s.139-149.

"Kadınları Allah-u Teala geride bıraktığı gibi siz de geride bırakın"

"Kadınlara itaat, nedamettir."³⁹

Hadis ilmiyle bağdaşmayan bu sözler ve daha niceleri maalesef geniş kitlelere ulaşmış ve benimsenmiştir. Bu sözler ve benzerleri, ilim sahiplerince eleştirilmiştir. Örneğin İbn Hazm, *"İnsanın insana secde etmesi caiz olsaydı, kadınların kocalarına secde etmelerini emrederdim"* sözünü reddetmektedir. Üstelik Kur'an ve Sahih Hadis, böyle bir hükmü geçersiz kılmaktadır⁴⁰.

- *Kadınlara danışmak ve dediklerinin aksini yapmak gerekir.*
- *Eğer kocanın tepesinden ayağına kadar bütün bedeni irinler içinde kalıp hanımı o irinleri diliyle silerse, yine de ona karşı teşekkür etmek vazifesini eda etmiş sayılmaz.*
- *Uğursuzluk evde, kadında ve kısraktadır.*
- *Hava olmasaydı, hiçbir kadın kocasına ihanet etmezdi⁴¹.*

Sözleri;

- *Ey insanlar, kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. (Veda hutbesinde)*
- *Kadınlara ancak iyi insanlar iyi davranır. Onlara ancak kötü insanlar kötü davranır. Ben eşlerime karşı en iyi davrananlardanım.*
- *Bir kadın iki kızını yetiştirir; sıraya katarsa cennette benimle beraber olur.*

39. C. Aktaş, a.g.m., s.255.

40. a.g.m., 255-256.

41. C. Aktaş, a.g.m., s.254-256.

– *Cennet annelerin ayağı altındadır*⁴².

diyen **Hz. Muhammed**'in sözleri olabilir mi?

Nitekim "*Uğursuzluk evde kadında ve kısraktadır*" şeklindeki Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği bu söze, Hz. Aişe (Hz. Muhammed'in eşi) duyduğu zaman itiraz ederek şunları söylemiştir:

*"Kur'anı Ebu'l Kasım'a indirenin hakkı için, bu hadisi aktaran yalan söylemiş. Resul (S) ancak, şunu dedi: "cahiliye ehli şöyle derdi: Uğursuzluk; binek; kadın ve evdedir"*⁴³.

Aynı şekilde "*Kadınları göze çarpan mevkilere oturtmayın, yazıyı da öğretmeyin, Dikiş öğretin...*"⁴⁴.

Bu söz de, ilk emri "**Oku**" olan, "*Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu?*" diyen bir dinin (Kur'an-ı Kerim) "*İlim Çin de olsa gidin öğrenin*" "*İlim öğrenmek kadın erkek her Müslüman'a farzdır*" diyen bir Peygamberin (Hz. Muhammed) sözleri olabilir mi?

Cumhuriyetimizin kurucusu, büyük insan Mustafa Kemal Atatürk'ün de belirttiği gibi, akıl ve mantık dini olan İslam'ın⁴⁵ onun peygamberi Muhammed'in sözleri olamaz bunlar.

Olsa olsa bu sözler, dindarlık adına, veya dindarlığı öne sürerek kadınların "*yanlış şeyler okuyup yazabileceği, yazı vasıtasıyla yabancılarla temas kurabileceğini*"⁴⁶ iddia eden ham sofuların sözleridir.

Kadının uygulamada erkekle eşit haklara sahip olmamasının bir diğer nedeni de; temasa gelinen Bizans, İran ve Arap kültürlerinin Türkler ara-

42. F. Demir, a.g.m., s.7-8.

43. C. Aktaş, a.g.m., s.256.

44. C. Aktaş, a.g.m., s.257.

45. Ahmet Gürtaş, Atatürk ve Din Eğitimi Ankara, (basım tarihi yok), s.86.

46. C. Aktaş, a.g.m., s.257.

sındaki tesirleridir. Özellikle Osmanlılar döneminde Bizans ve İran tesirleri daha belirgindir. "Başta şehirler olmak üzere, kadınlarda çarşaf ve peçenin kıyafet olarak yaygınlaşması, giyim ve sokağa çıkma gibi dışa dönük davranışlar ülkenin her yanında kurallar dahiline sokulmuş, bu hususta fermanlar çıkarılmıştır"⁴⁷. Diyanet İşleri Başkanlarından Prof. Dr. Süleyman Ateş'in de belirttiği gibi "*kadına peçeyi getiren İslâm değildir. Elbise üstüne baştan aşağı bir örtü örtmek eski bir arap geleneği idi. Kadın eğer örtü almadan dışarı çıkarsa, bazı kimseler onu cariye sanarak ardına düşerdi. İşte tanınupda sataşılmaması için hür kadınlara, geleneklere uygun olarak sokağa çıkarken (abâye veya cilbâb) denen dış örtülerini almaları emredilmiştir*"⁴⁸.

Kısaca açıklanan nedenlerin de etkisiyle asırlar boyu Müslüman Türk kadına zulüm edilmiştir.

V. ATATÜRK VE TÜRK KADINI

Bugün dünyanın Müslüman ülkeleri arasında, kendini kurtarmış, özellikle kadın hakları açısından hepsinin önüne geçmiş tek ülke Türkiye'dir. Bu da Cumhuriyetimizin kurucusu ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'le olmuştur. O henüz daha 1916 yılında Doğu Cephesi kumandanyken kadın sorunlarıyla ilgilenmeye başlamıştır. Çevresindeki kişilerle yaptığı sohbetlerinde, kadınların iyi yetiştirilmesinin topluma sağlayacağı yararları, çalışma yaşamında kadına da yer verilmesi gibi hususları vurguluyordu. 1918'de Karlsbad'da tuttuğu notlardan anlaşıldığı gibi sosyal yaşamdaki inkılapları gerçekleştirmeyi daha o tarihlerde düşünmüştür⁴⁹.

Atatürk, Cumhuriyetin ilanından dokuz ay önce kadın hukukunda inkılâp ihtiyacı konusundaki düşüncelerini şu sözleri ile açıklamıştır:

47. S. Kurnaz, a.g.e., s.527.

48. S. Ateş a.g.m., s.326-327. Ayrıca bkz.: Ahzab Suresi: 59. Ayet.

49. Prof. Dr. Tülin İçli, "Atatürk ve Türk Kadını" Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:25, s.70.

"Bir toplum cinsinden yalnız birinin yeni gerekleri edinmesiyle yetinirse o toplum yarıdan fazla kuvvetsizlik içinde kalır..."

"Bizim toplumumuzun başarı gösterememesinin sebebi kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizlik ve kusurdan doğmaktadır..."

"yaşamak demek faaliyet demektir. Bir toplumun bir organı faaliyette bulunurken diğer organı işlemezse o toplum felç olmuştur... Bizim toplumumuz için ilim ve teknik gerekli ise bunları aynı derecede hem erkek hem de kadınlarımızın edinmeleri lâzımdır. Malumdur ki, her safhada olduğu gibi sosyal hayatta dahi iş bölümü vardır.. Bu günün gereklerinden biri kadınlarımızın her hususta yükselmelerini temindir"⁵⁰.

Cumhuriyetin ilanından sonra da Atatürk sözü edilen düşüncelerini yaşama geçirmek için çalışmaları başlatmıştır. Kadınların sosyal ve siyasal hakları elde etmeleri de aşamalı bir şekilde gerçekleştirilmiştir: 1924'de **Tevhid-i Tedrisat Kanunu** kabul edilmiştir. Siyasal ve sosyal yaşamda bilimin ve aklın önderliğine inanan Atatürk, eğitimin önemini vurgularken, toplumun bütün fertlerinin kadını, erkeği, çocuğu, köylüsü ve işçisiyle eğitilmesi gerektiğini ifade ediyordu. Çünkü toplumun her bir parçasının ayrı bir fonksiyonu olduğuna, bu fonksiyonların mükemmel bir şekilde yerine getirilmesi ile sosyal bütünleşmenin ve kalkınmanın mümkün olacağına inanıyordu.

Atatürk'ün kadın konusundaki uygulamalarının en önemlilerinden biri olan **Medeni Kanun**, 4 Nisan 1926'da kabul edilerek yürürlüğe girdi. Böylece erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi yasaklanarak bu yolla aile içi ilişkilere düzen ve huzur kazandırılması amaçlanıyordu. Ayrıca, kadın evlenme ve miras hukukunda erkekle eşit hale getiriliyor ve dini nikâh yerine medenî nikâh şart koşularak evlilik yaşamı süresince olduğu gibi, sonrasında da kadın ekonomik ve hukuksal yönden güvence altına alınıyordu.

50. Utkan Kocatürk, **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**, Turhan Kitabevi, Ankara 1984, s.97-98.

Daha sonra, 3 Nisan 1930'da belediye seçimlerine katılmak için yalnızca Türk olma şart koşulmuş ve kadın mahallî seçimlere erkekle eşit haklara sahip olarak katılmıştır. 26 Ekim 1933'de çıkan **Köy Kanunu** ile muhtar, 5 Aralık 1934'de de milletvekili seçimlerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır⁵¹.

SONUÇ

İslâmiyet'i Din olarak seçişleri öncesinde, Türklerde kadının durumu özellikle diğer toplumlardan çok daha iyi idi. Hatta bazı konularda kadınların bugünkünden daha çok hakka sahip olduklarını söyleyebiliriz. İslâmiyet'in kabulü ile birlikte zaman için de Türk toplumlarında kadın hakları açısından bir gerileme söz konusudur.

Aslında İslâm dini, metinde belirtildiği gibi, insan hakları özellikle kadın hakları açısından bir çok iyileştirici hükümler içermektedir⁵². Ayrıca, Hz. Muhammed devrinde kadınlar, cami ve mescitlere geldikleri gibi Uhud, Hendek ve Huneyn savaşlarında düşmanla çarpışmışlardır. Bu arada savaşlarda destek hizmetlerini kadınlar yürütmüştür. peygamberin hanımları bizzat savaşa katılmış, kimileri hasta bakıcılık yapmıştır⁵³.

Yine Hz. Muhammed'in hanımları özellikle Hz. Aişe, kendisinden sonra, Peygamberin sözlerini öğretmiştir⁵⁴. Halife Ömer, **Şifa** adlı bir kadına çarşı ve pazarın denetimi görevini vermiştir⁵⁵.

Bununla birlikte İslâm öğretilerinin yanlış yorumlanması, özellikle "14 asırlık Kur'an yorumunun bir erkek yorumu olması"⁵⁶, uydurma sözlerin hadis olarak kabul edilmesi ve Prof. Dr. Salih Akdemir'in de belirttiği gibi "kadın aleyhtarı yabancı kültürlerin İslâma girmesi sonucu, kadın asırlar boyu aşağılanmış ve toplumdan adeta soyutlanmıştır. Ve hala so-

51. T. İçli, a.g.m., s.71-72.

52. Ayrıca bkz.: M.H. Kırbaoğlu, a.g.m., s.283.

53. S. Ateş, a.g.m., s.326.

54. a.g.m., gös. Yer.

55. N. Akkaya, a.g.m., s.249.

56. N. Akkaya, a.g.m., s.268.

yutulmaya devam edilmektedir. İşte kadının toplumdan soyutlanması ve cahil bırakılması sonucudur ki, insanlığın en azından yarısı âtil, işe yaramaz hale getirilmiştir. Oysa ki, erkeklerle aynı hak ve sorumluluklara sahip olan kadın, tıpkı erkek gibi devlet başkanlığı da dahil olmak üzere onun yapabileceği bütün işleri ve görevleri yapabilir. Aksi görüşte olanlara önerim, **Belkıs** kıssasını⁵⁷ dikkatle okumalarıdır"⁵⁸.

Türk kadınının, çağdaş dünya kadınının sahip olduğu haklara kavuşması Atatürk'le olmuştur. Ulu Önder'in, Türk kadınına kazandırdığı haklara hep birlikte kadın-erkek sahip çıkalım. Çünkü; ülkemizin, insanlığın geleceği kadın ve erkeğin el ele vererek uyum içinde çalışmalarına bağlıdır. Şu halde bu iki cins arasındaki insicamı bozucu uygulama ve davranışlardan kaçınılmalıdır. Bunun için de, toplumun yıllar, asırlar boyu ihmal edilmiş kesimi olan kadını, yeniden topluma kazandırmak üzere İslam öğretilerinin çağdaş yorumu ile işe başlanabilir.

Bu düşüncelerle konumuzu Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal ATATÜRK'ün şu anlamlı sözleriyle tamamlamak istiyorum⁵⁹:

"Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını gibi emek verdim diyemez. Belki erkeklerimiz memleketi istila edenlere karşı süngüleriyle, düşmanın süngülerine göğüslerini germekle düşman karşısında buldular. Fakat erkeklerimizin teşkil ettiği ordunun hayat kaynaklarını kadınlarımız işletmiştir... Çift süren, tarlayı eken, ormandan odunu, keresteyi getiren, aile ocaklarının dumanını tüttüren, bütün bunlarla beraber sırtıyla kağnısıyla, kucağındaki yavrusuyla yağmur demeyip, kış demeyip, sıcak demeyip cephenin harp malzemesini taşıyan hep onlar, hep o yüce, o fedakar, o ilahî Anadolu kadınları olmuştur. Bundan ötürü hepimiz, bu büyük ruhlu ve büyük duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle sonsuza kadar aziz ve kutsal bilelim."

57. **Belkıs** adlı kadın devlet başkanı olarak ülkesini yönetmiştir. Kur'an-ı Kerim O'ndan övgüyle söz etmektedir. Bkz.: 27/en Neml Suresi, s.23 vd.

58. S. Akdemir, **a.g.m.**, s.270.

59. T. İçli, **a.g.m.**, s.71.

ÖZET

Kadın, doğuştan sahip olması gereken insan haklarına çok kolay ulaşmamıştır. Bunu tarihsel süreç içinde de görebiliriz. Özellikle Türk kadınının dününe baktığımız zaman, başlangıçta erkeğin yanında yer alan kadının sonra bir adım geriye itildiğine şahit oluyoruz.

İslamiyeti din olarak seçişleri öncesinde, Türkler'de kadının durumu özellikle diğer toplumlardan çok daha iyi idi. Hatta bazı konularda da kadınların bugünkünden daha çok hakka sahip olduklarını söyleyebiliriz. İslamiyetin kabulü ile birlikte Türk toplumları arasında kadın hakları açısından bir gerileme söz konusudur. Bunun başlıca nedeni, İslam öğretilerinin yanlış yorumlanması, özellikle 14 asırlık Kur'an yorumunun bir erkek yorumu olması, uydurma sözlerin hadis (Hz. Muhammed'in sözleri) olarak kabul edilmesidir. Ayrıca yabancı kültürlerin İslama nüfuz etmesi de etkili olmuştur.

Türk kadınının, çağdaş dünya kadınının sahip olduğu haklara kavuşması, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal ATATÜRK sayesinde olmuştur. Ulu Önder Atatürk'ün Türk kadınına kazandırdığı haklara hep birlikte kadın-erkek sahip çıkalım.

ABSTRACT

It was not easy for Turkish woman to attain her rights, those she ought to have from the birth. We can observe this fact in the historical process. Especially, when we look at the Turkish woman, we observe that although she had been near her man in the in the biginning, she was pushed back afterwards.

Before chosing Islam as a religion, in The Turkish society the position of woman was better than the other societies. We can even say that woman had much more rights than today. With the accaptence of Islam, the women rights in Turkish society retrograded. The main cause was incorrect interpretation of islamic teachings. The interpretation of Qur'an along 14 centuries has been a male expounding and some made-up naratives were accepted as Muhammed's traditions. Furthermore foreing cultures penetrated into islamic teachings. Attaining of Turkish woman rights that women have in the modern world, is due to Mustafa Kemal Atatürk, the founder of Turkish Republic. We have to stand as protector to the rights, that Atatürk caused Turkish woman to get.